

BİR ALTERNATİF TURİZM ÇEŞİDİ OLARAK ‘TEFEKKÜR TURİZMİ’ ÜZERİNE KAVRAMSAL BİR ÇALIŞMA

Prof. Dr. Yaşar SARI
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
Turizm Fakültesi
ysari2000@yahoo.com

ÖZET

Turizmin tanımı içinde yer alan başka ülke ya da bölgelerdeki güzellikleri görme, tanıma ve anlamaya çalışma merakı, derinlemesine düşünme anlamında kullanıldığında ‘tefekkür’ olarak ifade edilebilir. Temelde ‘düşünmek’, ‘ibret nazarıyla bakmak’ gibi anlamlara gelen tefekkür canlılar içerisinde sadece insana mahsus bir özellik olup, İslam dininde uzayı, atmosferdeki ve yer yüzündeki olayları, doğayı, yaratıkları, yaratılma gayelerini ve yaratana düşünmek, kainattaki eşsiz güzelliklere ibret nazarıyla bakmak ve O'nun yarattığı varlıklardan, kainattaki eşsiz mükemmellikteki düzenden ders çıkarmak anlamına gelmektedir. Buradan hareketle bu çalışmada Kapadokya, Pamukkale, Kuzey Işıkları gibi yüzlerce örneği olan yeryüzündeki doğa harikalarını görmek amacıyla yapılan turistik gezilerin bir parçası olan tefekkürün, düşünmek ve ibret almak niyetiyle tek başına bilinçli ve kasıtlı bir turistik faaliyet olarak gerçekleştirilmesi anlamına gelen ‘tefekkür turizmi’ üzerine kavramsal bir inceleme yapılmıştır. Bu sayede, gezerken görmek, gördüklerine hikmet nazarıyla bakmak ve derinlemesine düşünerek anlamaya çalışmanın ‘tefekkür turizmi’ adıyla alternatif bir turizm çeşidi olarak ortaya konulabileceğine ve geliştirilebileceğine dikkat çekilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Turizm, tefekkür, alternatif turizm.

A CONCEPTUAL STUDY ON ‘CONTEMPLATION TOURISM’ AS AN ALTERNATIVE TOURISM

ABSTRACT

‘Contemplation’ can be considered to be constant curiosity for visiting, spotting and interpreting attractions and beauties in other regions or countries within the scope of tourism when it is used in the meaning of deeply thinking. Basically, meditation which means “thinking” or “glancing to draw a lesson” is a specific characteristic unique to human being; moreover, it signifies to think about the space, atmosphere, events on the earth, nature, creatures, their temperaments and the creator; and to glance at the precious beauties in the cosmos by drawing a lesson from His unique order and creations based on an Islamic perspective. Starting from this point of view, this study was conducted as conceptual study on “contemplation tourism” as part of touristic trips to some destination samples out of hundreds of wonders of the world such as Cappadocia, Pamukkale, Northern Lights. Contemplation tourism is defined as a singular touristic activity carried out intentionally to think, mediate and draw a lesson. Thus seeing while sightseeing, interpreting what you see with a wider wisdom, and trying to comprehend by deeply meditating can form a new type of tourism philosophy that can be named as “contemplation tourism”, which is the main focus of this study.

Keywords: Tourism, Contemplation, Alternative Tourism

GİRİŞ

İnsanın gezip görme merakı yeni bir şey değildir. Gezmek ve gezginlik insanın doğasında ve genetik yapısında vardır. Gezip görmek ve keşfetmek merakı **200.000 yıl önce Afrika’da Homo Sapiens’in** ortaya çıkması ve seksen bin yıl önce ayağa kalkması ile başlamış olup, elli bin yıldan beri insanoğlu dünyayı gezmekte ve keşfetmektedir (Gök, 2016). Turizm ya da seyahat, dinlenmek, eğlenmek, görmek ve tanımak gibi çeşitli amaçlarla yapılan geziler ve bir ülkeye veya bir bölgeye turist (seyyah) çekmek için alınan ekonomik, kültürel ve teknik önlemlerin ve yapılan çalışmaların tümüdür. Turistik gezi, insanların sadece bir yerden bir yere gitmesi değil kültürel, ekonomik ve toplumsal olarak da iletişim içinde olmalarıdır. Turizm sayesinde insanlar hem diğer ülkelerin, hem kendi ülkelerinde

yaşadıkları bölgenin dışındaki güzelliklerin, hem de geçmişte yaşamış olan insanların bırakmış oldukları kültürel mirasın farkına vararak, gelecek kuşaklara daha yaşanılabilir bir dünya bırakmanın gerekliliğine inanarak hayata farklı açılardan bakabilirler. Turistler gittikleri ülke ya da bölgede yürüttükleri turistik faaliyetler karşılığında o yöre halkına gelir kazandırırken, ziyaret edilen ülke ve bölgenin ekonomisine maddi anlamda büyük bir katkı da sağlarlar (wikipedia.org). Temelde 'düşünmek', 'ibret nazarıyla bakmak' gibi anlamlara gelen tefekkür canlılar içerisinde sadece insana mahsus bir özellik olup, İslam dininde günahlarını, kainatı, varlıkları, doğayı, yaratıkları, kendini ve Allah'ı düşünmek ve O'nun yarattığı varlıklardan, kainattaki eşsiz mükemmellikteki düzenden ders çıkarmak anlamına gelmektedir (dinimizislam.com, turkcebilgi.com, vikipedim.net). Bu çalışmada tefekkür amacıyla seyahat etmenin önemine vurgu yapılarak bunun 'tefekkür turizmi' adıyla alternatif bir turizm çeşidi olabileceği üzerinde durulacaktır.

ALTERNATİF TURİZM

Alternatif turizm bazı araştırmacılar tarafından turizm ürününün çeşitlendirilmesi olarak adlandırılmaktadır (Hacıoğlu ve Avcıkurt, 2008). Turizmde ürün çeşitlendirme ise; yeni ürün, destekleyici ürün ve farklılaştırılmış ürün olmak üzere üç şekilde görülmektedir. Mevcut turistik ürüne karşı rakip olabilecek, kendi başına çekim gücüne sahip ve kendine talep oluşturabilecek turistik ürünler yeni turistik ürün olarak adlandırılmaktadır. Bu anlamda yeni turistik ürün çeşidi, kendi başına bir turistik çekim unsuru oluşturmakta, tek başına turist çekebilmektedir. Bundan başka, turistik ürünler ana çekim unsurunu oluşturan ürünü destekleyici olarak da geliştirilebilirler. Turistik tüketici, seyahati boyunca tek bir turistik ürün çeşidini talep edebileceği gibi farklı çeşitlerin birleşimini seyahatine katmayı tercih edebilir. Turizm ürününün farklılaştırılması ise var olan ürünün kendisinde yapılan değişiklikleri ifade etmektedir (Kılıç ve Kurnaz, 2010). Dolayısıyla alternatif turizm; deniz, kum, güneş üçlüsüyle ifade edilen klasik turizme alternatif olarak gelişen turizmde ürün çeşitlendirme çalışması olarak ifade edilebilir.

Bununla birlikte bazı araştırmacılar da alternatif turizm için özel ilgi turizmi ifadesini kullanmaktadırlar (Küçükarslan, 2007; Kozak-Akoğlan ve Bahçe, 2009). Kongre turizmi, golf turizmi, spor turizmi, macera turizmi, kültür turizmi, eko turizm, gençlik turizmi, doğa sporları turizmi özel ilgi ya da diğer adıyla alternatif turizm türlerine örnek verilebilir (Öztürk ve Yazıcıoğlu, 2002). Alternatif turizm kavramının ortaya çıkmasını sağlayan temel etkenler ise, turizmin gittikçe artan olumsuz çevresel etkilerinin fark edilmeye başlanması, yeni turistik aktiviteler arayan turist sayısındaki artış, ekonomik ve çevresel etkenlerin giderek önem kazanması ve turizm pazarındaki genel eğilimlerin alternatif turizm çeşidine doğru kayması olarak sıralanabilir. Turizm sektöründe ürün çeşitlendirme kavramı her ne şekilde adlandırılırsa adlandırılınsın bu çeşitlilik, turizm hareketliliğine katılan turistlerin tüketim davranışlarının zamanla değiştiğini göstermekte ve bu bağlamda yapılacak yeni yatırımların alternatif ürün türleri yönünde şekilleneceğini ortaya koymaktadır (Kılıç ve Kurnaz, 2010).

TEFEKKÜR TURİZMİ

'Fikir' kökünden gelen **tefekkür** Arapça bir isim olup, düşünme, düşünüş (TDK, 2005), fikretmek, düşünmek, fikri harekete getirmek (Yeğin, 1997), derinlemesine düşünmek ve ibret nazarıyla bakmak anlamlarında kullanılmaktadır. Tefekkür, en genel anlamıyla, varlıklara 'mana-i harfi' (Nursi, Sözlür, 2014:131, 479) ile bakmak demektir. Bilindiği gibi harf, kendisinden başkasını anlatmak için kullanılan bir semboldür. Bir şeyin harfi manası, o şeyin başka bir şeye işaret ettiği anlamına gelir. Mana-i harfi, kâinata yaratıcısı hesabına bakmayı ifade eder. Mesela, son derece gelişmiş bir bilgisayarın yapısını anlamak için ona bakmak, mana-i ismi ile bakıştır. O sistemi inceleyip, akla o sistemin mühendisini getirmek, ince hesaplarını, çizimlerini, kurduğu donanımı düşünmek mana-i harfiyi ifade eden bir bakıştır (Durgun, 2005). Bu anlamda mana-i harfi kâinat kitabının sırlarını çözümler ve anlayarak okumak, böylece varlık âleminden ilahi gerçeğe ulaşmak demektir.

Canlılar içinde sadece insana mahsus olan düşünme özelliği yaradılışı gereği öğrenme merakında olan insanın öğrenmesini gerçekleştirmede önemli bir vasıta. Nitekim öğrenme merakını gidermek üzere insan gezmek, görmek, incelemek gibi birçok faaliyette bulunmaktadır. Bu durum öğrenen insanın

dolaylı olarak bireysel gelişimini yani olgunlaşmasını da sağlamaktadır. Bu tür faaliyetler ikamet edilen yerin dışında en az 24 saat geçirecek şekilde konaklamalı olarak gerçekleştirildiğin de ise turistik faaliyet olarak ifade edilmektedir. Bu durumda turistik faaliyetin bu kısmı ile tefekkür iç içe bir olgu olup aslında tefekkürün her turistik faaliyetin bir parçası olduğu söylenebilir. Buradan hareketle tefekkürün kasten ve bilinçli olarak yapılmasını sağlayacak şekilde tefekkür niyeti ile seyahat etme fikri alternatif bir turizm çeşidi olarak düşünülmektedir. Burada öne çıkan husus tefekkür niyeti ve bilincidir. Bu niyetin ve bilincin bütün turistlerde olması istenen bir durum olmakla birlikte uygulamada trekking, sporex, kano, rafting, dağcılık, doğa yürüyüşleri, kaya ve buz tırmanışı, tur kayağı, atlı geziler, cirit, buz balıkçılığı gibi doğa sporlarına ilgi duyan belli turistik tüketicilere dönük bir pazar olacağı düşüncesi daha doğrudur. Bu özelliğiyle de tefekkür turizminin bir alternatif turizm türü ya da özel ilgi turizmi olarak ifade edilmesi uygun olacaktır. Tefekkür turizmi özü itibarıyla doğa sporları turizmine benzemekle birlikte, doğa sporlarının bazılarının (trekking, dağcılık, kuş gözlemciliği vb.) tefekkür amacıyla yapılmasını ifade etmektedir. Bu anlamda ikisi arasında farklılıklar vardır. Bu farkların, tefekkürün ayrıntılı bir şekilde izahı ile daha iyi anlaşılacağı düşüncesiyle öncelikle tefekkür üzerinde durulacak, ardından da tefekkür turizminin doğa sporlarından farkı üzerinde durulacaktır.

Turizmin tanımı içinde yer alan başka ülke ya da bölgelerdeki güzellikleri görme, tanıma ve anlamaya çalışma merakı, derinlemesine düşünme anlamında kullanıldığında **'tefekkür'** olarak ifade edilebilir. Temelde 'düşünmek', 'ibret nazarıyla bakmak' gibi anlamlara gelen tefekkür canlılar içerisinde sadece insana mahsus bir özellik olup, İslam dininde uzayı, atmosferdeki ve yeryüzündeki olayları, doğayı, yaratıkları, yaratılma gayelerini ve yaratıcı düşünmek, kâinattaki eşsiz güzelliklere ibret nazarıyla bakmak ve O'nun yarattığı varlıklardan, kâinattaki eşsiz mükemmellikteki düzenden ders çıkarmak anlamına gelmektedir. Bediüzzaman'ın (Sözler, 2014:233) gözünde, bütün varlık âlemi bir tefekkür levhasıdır. Şuur sahibi varlıkların yaratılışından maksat da, tefekkür vazifesinin yerine getirilmesidir. Âlemi iki daire ve iki levha şeklinde mütalâa eden Bediüzzaman, bunları şu şekilde sıralar: Bu levhalardan san'at levhası, yani rububiyet dairesinin izhar ettiği nihayetsiz tezyinat, buna paralel olarak, nihayetsiz bir tefekkür vazifesini gerektirmektedir ki, sadece insan ve cinlerin değil, sayısız melek cinslerinin ve ruhanî varlıkların yaratılışı da bu sırdan ileri gelmektedir. Ancak bütün varlıklar arasında, sahip olduğu kabiliyetler itibarıyla insanın misilsiz bir yeri vardır. Çünkü tefekkürün gayesi, eserdeki harikuladelikleri müşahede etmek, onları tek tek tartmak, bu eserlerden Sanatkârının cemaline, kemaline, azametine, celâline ve sair kudsî sıfatlarına intikal ederek O'nu tanımak, O'na hayranlık ve muhabbet duymak ve O'nun huzuruna çıkıp iltifatına mazhar olmaya bir iştiahtır. Bu vazifeyi ifa edecek, insandır. Çünkü insan, gerçi cahil, zulmetlidir, ancak öyle bir istidadı vardır ki, âleme bir fihriste ve bir numune olmaya liyakati vardır. Hem o insanda öyle bir emanet vedia bırakılmıştır ki, onunla gizli defineyi bulur, açar. Hem o insandaki kuvvetler tahdit edil-meyerek mutlak bırakılmıştır. Buna binaen, küllî bir nevi şuur sahibi olur ki, Sultan-ı Ezelin azamet ve haşmetinin şaşaaasını idrak eder (Nursi, Mesnevi-i Nuriye, 2014:189). İşte diğer bütün yaratıklardan üstün kabiliyetlerle donatılmış olarak bu âleme gönderilen insan, âdetâ bir sanatkârın güzide eserleriyle donatılmış bir sergiye çağırılan seçkin bir davetli gibi, kâinatı baştan başa fikren dolaşacak, karşısındaki her eseri inceleyecek, ondaki sanat inceliklerini çözecek, bütün varlıkların tek tek ve hep beraber şahitliklerini dinleyecek, onların ibadet ve tesbihatlarını anlayacak ve tıpkı birliği adına tekmil veren bir komutan gibi, kendisine teshir edilmiş varlıkların ibadet ve tahiyatlarını, onlar adına dergâh-ı İlâhîye takdim edecektir.

Gökyüzündeki gezegen ve yıldızlardan, rüzgar, bulut, yağmur gibi atmosferdeki olaylara; yeryüzündeki ağaçlar, bitkiler ve hayvanlardan, denizlerdeki balıklara; tohumlardan, çekirdeklerden, çiçeklerden zerrelere kadar yaratıcının delillerle anlatıldığı Ayatü'l-Kübra risalesinin başında Bediüzzaman 'Kainattan halikını soran bir seyyahın müşahedatıdır' (Şualar, 2014:105) ifadesini kullanmaktadır. Burada seyyah günümüzdeki gezgin, turist kelimelerine denk gelmektedir. Aslında bu ifade ile Bediüzzaman seyahatin tefekkürî manada yapılabileceğine işaret etmektedir. Böyle yapılacak bir turistik seyahat insana huzur ve dinginlik hali vereceği gibi manevi olarak da bireysel anlamda gelişmesini sağlayarak bir kemalât (olgunluk) kazandıracaktır. Bu durumda turistik tüketici için çok yönlü bir kazanç söz konusu olacaktır.

Bütün bunlar ancak yoğun ve sürekli bir tefekkür faaliyetinin sonunda gerçekleşecek işlerdir. İnsanlar ve cinlerin, ancak Allah'a ibadet etmek gibi bir gaye için yaratıldıkları (Kur'an-ı Kerim, 1974: Zariyat 56:522) âyet-i kerimede beyan edilmiştir. Ancak bu ibadet, ruhsuz ve şekilden ibaret bir merasim değildir; kendisine kulluk edileni tanımak suretiyle Ona iman etmeyi, Onun marifetini ve bu marifet içindeki nihaysiz muhabbeti gerektirmekte ve yaratılışın en yüce gayesini insanlığın önüne koymaktadır. Bediüzzaman Risale-i Nur'un en önemli esası olan tefekkür yoluyla bu neticeye varmak ister. Bu tefekkürün sonucu sadece Allah'ın varlık ve birliğini teslim eden teorik bir bilgi derecesinde kalmaz, insan hayatının bütün safhalarına nüfuz eden bir 'huzuru' yani, Allah'ın varlık ve birliğini ve esmâ ve sıfatını her yerde, her şeyde, her hadisede bulmayı, bilmeyi, hissetmeyi ve bu şuur içinde yaşamayı hedef alır (Şimşek, 2017).

Örneğin, Kur'an'ın dağlarla ilgili “**Dağları zemininize kazık yapmadık mı?**” (Kur'an-ı Kerim, 1974: Nebe' 7:581) mealindeki binbir hikmetli bir ayetini farklı perspektiflerden izah eden Bediüzzaman'ın, her tabakadan insanın bu ayeti nasıl anlayacağı ile ilgili tefekkür dersi şöyledir; Bir **âmînin** şu kelâmdan hissesi; zâhiren yere çakılmış kazıklar gibi görünen dağları görür, onlardaki menâfîini ve ni'metlerini düşünür, Halıkına şükreder. Bir **şâirin** bu kelâmdan hissesi; zemin bir taban ve kubbe-i semâ, üstünde konulmuş yeşil ve elektrik lâmbalarıyla süslenmiş bir muhteşem çadır; ufkî bir daire sûretinde ve semânın etekleri başında görünen dağları o çadırın kazıkları misâlinde tahayyül eder, Sâni-i Zülcelâline hayretkârâne perestîş eder. Haymenişin bir edibin bu kelâmdan nasibi; zeminin yüzünü bir çöl ve sahrâ, dağların silsilelerini pek kesretle ve çok muhtelif bedevî çadırları gibi, güyâ tabaka-i turâbiye yüksek direkler üstünde atılmış, o direklerin sivri başları o perde-i turâbiyeyi yukarıya kaldırmış, birbirine bakar pekçok muhtelif mahlûkatın meskeni olarak tasavvur eder (Nursi, Sözlere, 2014:391). O büyük, azametli mahlûkları böyle yeryüzünde çadırlar misillü kolayca kuran ve koyan Fâtır-ı Zülcelâline karşı secde-i hayret eder. Dağlar yeryüzü denilen aynen insan gibi yaşayan bu büyük âlemin nefes borusudur, bazen celallenir ateşler saçar, bazen dumanlıdır, efkârlanır, sürekli büyük insan ondan nefes alır, teneffüs eder. Dağlar büyüklüklerine rağmen Allah'ın haşmeti önünde eğilirler.

Yukarıda söz edildiği gibi kâinattaki her bir mahlûk ve olay ibretle bakıp hayranlıkla seyretmeyi gerektirecek mükemmelliğe sahip birer sanat eseri olmakla birlikte Kapadokya, Pamukkale, kuzey ışıkları gibi yeryüzündeki bazı yerler ve olaylar ile gökyüzündeki ve atmosferdeki bazı olaylar özellikle görme ve bilme merakı uyandıran özel durumlardır. Söz konusu bu yer ve olaylar özel ilgi hissiyle görülüp incelenebileceği gibi, tefekkürî manada ibret nazarıyla da görülüp incelenebilir. Birinci durum daha sıradan ve yüzeysel bir ziyareti ifade ederken ikinci durum daha derinlemesine ve ziyaretçiye bireysel gelişme ve olgunluk kazandıracak maneni anlamda çok yönlü yararlar sağlayacaktır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bazı insanlar gezmeyi, yeni yerler görmeyi, yeni kültürleri ya da yeni insanları tanımayı çok severler. Onlar için gezmek ya da seyahat etmek önemlidir ve hayatlarında buna yer verirler. Aslında onlarda bolca bulunup da diğer diğer insanlarda az bulunan özellik merak etme duygusudur. Bu duygu insanı seyahat etmeye iten önemli bir saiktir. Onlar merak ettikleri için devamlı gezmek, yeni yerler görmek daha doğrusu keşfetmek isterler. Keşif bu insanlar için vazgeçilmez bir olgudur. Bediüzzaman da '**merak ilmin hocasıdır**' (Nursi, Mektubat, 2014) diyerek insandaki bu duyguya dikkat çekmektedir. Böyle insanlar için yeni bir yerden maksat illa uzaklara, şehir dışına hatta yurt dışına gitmek demek değildir. Kendi şehirlerinde, kendi semtlerinde, hatta kendi sokaklarında fark etmedikleri bir şeyin farkına varmak bile onlar için yeterli olabilmektedir. Bu insanların tefekkür şuuruna ermeleri halinde seyahatlerinde doğa harikası yerlere yönelerek gezmeleri, görmeleri ve tefekkür etmeleri ile bu meraklarını birçok manevi kazanç, bireysel gelişme ve olgunluk ile taçlandırabileceklerdir.

Diğer taraftan insanlar tefekkür sayesinde Kur'an'da anlatıldığı şekliyle kâinattaki varlıkların vazifelerinin şuuruna erecekler ve her birinin sanatkarını anlatan sanat eserleri olarak görevli olduğu inancı ile bu varlıklara zarar verici faaliyetlerden sakınacaklardır. Bu da dolayısıyla insanda çevre bilincinin oluşmasına ve gelişmesine katkı sunacaktır. Bu durumda Kur'an perspektifinde tefekkürün

bir bakıma insanlara çevre eğitimi verdiği de rahatlıkla söylenebilir. İsrâfı yasaklayan, her şeyde ölçülü olmayı emreden, ihtiyaç fazlasını infak ettirerek bencilliği ortadan kaldıran, insanı maddî çıkarların kölesi değil, kâinatın efendisi ve en şerefli sayan insana, hayvanlara, bitkilere ve bütün kâinat düzenine saygıyı öğreten bu Kur'anî bakış, bugünkü hem çevresel hem de ahlakî çöküntüye karşı en güçlü alternatifi oluşturabilir.

Bununla birlikte ana görevlerinden biri düşünmek (tefekkür) olan insanı düşünmekten alıkoyan gerçek sebebin ülfet (aşinalık, alışkanlık) olduğunu belirten Bediüzzaman Mesnevi-i Nuriye isimli eserinde bu konuyu şöyle izah etmektedir; “İlem Eyyühel-Aziz! İnsanları fikren dalalete atan sebeplerden biri; ülfeti, ilim telakki etmeleridir. Yani melufları olan şeyleri kendilerince malûm bilirler. Hattâ ülfet dolayısıyla âdiyata teemmül edip ehemmiyet vermezler. Halbuki ülfetlerinden dolayı malûm zannettikleri o âdi şeyler, birer hârîka ve birer mu'cize-i kudret oldukları halde, ülfet saikasıyla onları teemmüle, dikkate almıyorlar; tâ onların fevkinde olan tecelliyat-ı seyyaleye im'an-ı nazar edebilsinler. Bunların meseli deniz kenarında durup, denizin içerisindeki hayvanata ve sair garib hâlâtına bakmayarak, yalnız rüzgâr ile husule gelen dalgalara ve şemsin şuaatından peyda olan parıltısına dikkat etmekle Mâlik-ül Bihar olan *Allah*'ın azametini delil getiren adamın meseli gibidir (Nursi, Mesnevi-i Nuriye, 2014:197). Bu izahlardan da anlaşıldığı gibi ülfet insanı, etrafındaki Allah'ın harika eserlerini göremez ve elinde bulunan nimetlerin kıymetini bilemez hale getirir.

Netice itibariyle yeryüzünde her tabakadan insan olduğu gibi bunların yadsınamayacak kadar büyük bir kısmı da manevi derinliği olan mütebedeyyin insanlardan oluşmaktadır. Tefekkür turizminde hedef pazar öncelikle bu kitle olabileceği gibi gezme, görme merakı olan her tabakadan insan da olabilir. Ayrıca tefekkür turizminin amacına ulaşabilmesi için bu turizm türünde önemli bir görev de bu işte çalışacak olan turist rehberlerine düşmektedir. Tefekkür anlamında manevi derinliği olan rehberlerin görev yapabilmeleri ve tanıtılacak yer ve olayları layıkıyla anlatabilmeleri de bu konuda belli bir birikim edinmiş olmalarına bağlıdır. Dolayısıyla hem rehberlik hem de alternatif turizm eğitiminde tefekkür konularına da ağırlık verilmesi gerekir. Ayrıca turizm destinasyonlarının ve faaliyetlerinin anlatıldığı tanıtıcı ilan, reklam, yazı ve broşürlerde tefekkür turizmi mutlaka vurgulanarak farkındalık oluşturacak çalışmalar yapılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Durgun, İ.S. (2005). [Bilimi Marifete Taşıyan Işık: Risale-i Nur](#), Köprü Dergisi, Kış, Sayı:89.
- Gök, A. (2016). Kotor'da Bir Bahar Günü, <http://www.aligok.com.tr/gezi/kotorda-bir-bahar-gunu/>, Erişim tarihi: 02.02.2016.
- Hacıoğlu, N. ve Avcıkurt, C. (2008). *Turistik Ürün Çeşitlendirmesi*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- <https://tr.wikipedia.org/wiki/Tefekk%C3%BCr>, Erişim tarihi: 10.12.2016
- <https://tr.wikipedia.org/wiki/Turizm>, Erişim tarihi: 10.12.2016
- <http://www.dinimizislam.com/detay.asp?Aid=3904>, Erişim tarihi: 10.12.2016
- <http://www.turkcebilgi.com/tefekk%C3%BCr>, Erişim tarihi: 10.12.2016
- <http://www.vikipedim.net/tefekkur-nedir-wikipedi.html>, Erişim tarihi: 10.12.2016
- Kılıç, B. ve Kurnaz, A. (2010). Alternatif Turizm ve Ürün Çeşitliliği Oluşturmada Ekolojik Çiftlikler: Pastoral Vadi Örneği”, *İşletme Araştırmaları Dergisi* 2/4 (2010): 39-56.

Türk Dil Kurumu (TDK) (2005). *Türkçe Sözlük*, 10.Baskı, Ankara.

Küçükaslan, N. (2007). *Özel İlgi Turizmi*, Ekin Yayınevi. Ankara.

Kozak, A.M. ve Bahçe, A.S. (2009). *Özel İlgi Turizmi*, Detay Yayınları, Ankara.

Öztürk, Y. ve Yazıcıoğlu, İ. (2002). Gelişmekte Olan Ülkeler İçin Alternatif Turizm Faaliyetleri Üzerine Teorik Bir Çalışma, Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı: 2, 183-195.

Yeğın, A. (1997). *İslamî, İlmî, Edebî, Felsefî Yeni Lügât*, Hizmet Vakfı Yayınları, İstanbul.

Nursi, B.S. (2014). *Sözler*, Envar Neşriyat, İstanbul.

Nursi, B.S. (2014). *Mesnevi-i Nuriye*, Envar Neşriyat, İstanbul.

Nursi, B.S. (2014). *Şualar*, Envar Neşriyat, İstanbul.

Şimşek, Ü. (2017). Risale-i Nur'da Tefekkür Üslubu, <http://www.bediuzzamansaidnursi.org/icerik/risale-i-nurda-tefekk%C3%BCr-%C3%BCsl%C3%BBu>, Erişim Tarihi: 31.01.2017.

Kur'an-ı Kerim (1974). Hizmet Vakfı Yayınları, İstanbul.